ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Suomen Pakolaisapu ry
19.10.2026

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi yleistukilain, työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

HE 109/2026 vp
Lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Suomen Pakolaisapu ry kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Suomen Pakolaisapu pitää maahanmuuttaneiden työllistymisen nopeuttamista sekä suomen ja ruotsin kielen oppimisen edistämistä tärkeinä ja kannatettavina tavoitteina. Emme kuitenkaan pidä riittävästi perusteltuna, että esitetty kotoutumistukena maksettavan yleistuen alempi taso olisi tarkoituksenmukainen tai vaikuttava keino näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Suomen Pakolaisapu tarkastelee esitystä erityisesti perusturvan riittävyyden, toimeentulon, yhdenvertaisuuden sekä maahanmuuttaneiden ja heidän perheidensä hyvinvoinnin näkökulmasta.

Toimeentulon epävarmuus, hyvinvointi ja kotoutuminen

Tavoite työllistymisen ja kielenoppimisen nopeutumisesta perustuu ajatukseen, että mahdollisuus siirtyä kotoutumistuelta yleistuelle kannustaisi kotoutujia oppimaan kieltä ja löytämään työtä. Esityksen vaikutusarviossa kuitenkin todetaan, ettei rahallisten kannustimien vaikutuksesta maahanmuuttaneiden kielenoppimiseen ole luotettavaa tutkimustietoa. Kielitaidon saavuttamiseen voivat vaikuttaa myös henkilön terveydentila, elämäntilanne ja aiemmat oppimiskokemukset. Nämä tekijät voivat vaikuttaa henkilön mahdollisuuksiin osallistua koulutukseen ja edetä opinnoissaan, eikä henkilö voi aina itse vaikuttaa niihin. Motivaatiolla ja omalla panoksella on vaikutuksensa, mutta näistä huolimatta esityksessä vaaditun B1-tason kielitaidon saavuttaminen voi monilla kielenoppijoilla kestää kauan.

Jos valtio edellyttää tiettyä kielitaitoa korkeamman tuen saamiseksi, täytyy myös huolehtia siitä, että kaikilla on yhdenvertainen mahdollisuus oppia kyseinen kieli. Kielikoulutukseen pääsyn odotusajat, koulutuksen saatavuus ja sen laatu vaihtelevat eri alueilla. Tämä voi asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan, sillä kaikilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia oppia vaadittua kielitaitoa. Henkilön toimeentulon tasoon

ei tulisi vaikuttaa se, kuinka nopeasti hän pääsee kielikoulutukseen ja oppii kieltä. Hallituksen esitykseen liittyy työvoimapalvelujen järjestämisestä annettuun lakiin tehtävä muutos, joka velvoittaa työvoimaviranomaisen ohjaamaan kotoutujan hänelle sopivaan palveluun kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun tämä on ilmoittautunut työnhakijaksi. On hyvä, että lakiin asetettaisiin tällainen määräaika. Kuusi kuukautta on kuitenkin pitkä aika, etenkin jos pitkittynyt odotus vaikuttaa suoraan henkilön perusturvan tasoon.

Pakolaisavun kokemuksen perusteella stressi toimeentulosta ei suinkaan edistä henkilön kielenoppimista, vaan todennäköisesti päinvastoin vaikeuttaa sitä. Tavoiteltu kannustinvaikutus voi toteutua joillain kielenoppijoilla, mutta näkemyksemme mukaan suurimmalla osalla vaikutus tulisi olemaan olematon tai jopa negatiivinen. Joka tapauksessa toimeentulon epävarmuuden lisääntyminen sekä kielenoppimiseen liittyvä tunne pakosta ja kiireestä heikentäisivät hyvin todennäköisesti kotoutujien yleistä hyvinvointia. Tällä voisi olla vaikutuksia mielenterveyteen, työllistymiseen ja muihin kotoutumiseen vaikuttaviin tekijöihin.

Perusturvan riittävyys ja vaikutukset toimeentuloon

Esityksen vaikutuksia arvioitaessa on tärkeää ottaa huomioon, kuinka esitetyt muutokset vaikuttaisivat etenkin haavoittuvimmassa asemassa oleviin maahanmuuttaneisiin. Ajatus kotoutujien oman vastuun korostamisesta ja taloudellisista kannustinvaikutuksista perustuu oletukseen siitä, että ihmisten mahdollisuudet vaikuttaa omaan työllistymiseensä olisivat kaikilla samanlaiset. Tosiasiassa näin ei ole, vaan kielenoppimista ja työllistymistä voivat vaikeuttaa esimerkiksi traumaattiset kokemukset ja vähäinen koulutus. Nämä ovat erityisen yleisiä suojeluperustaisesti maahan tulleilla. Onkin todennäköistä, että esitys tulee leikkaamaan toimeentuloa erityisesti jo muutenkin haavoittuvassa asemassa olevilta ihmisiltä.

Suomen Pakolaisapu pitää huolestuttavana, että kotoutumistuen alentaminen voi heikentää lapsiperheiden toimeentuloa ja lisää ulkomaalaistaustaisten lasten pientuloisuutta, joka on jo ennestään korkealla tasolla. Tämä riski tunnistetaan myös hallituksen esityksessä.

Pienikin tulojen vähentyminen voi vaikeuttaa lapsiperheiden arkea, erityisesti silloin, kun tulot riittävät vain välttämättömiin menoihin. Vaikka toimeentulotuki voi korvata kotoutumistuen alentamisen osassa perheistä, se ei poista huolta niiden lapsiperheiden toimeentulosta, jotka eivät ole oikeutettuja saamaan toimeentulotukea.

Pakolaisapu korostaa, että lapsen edun tulee olla keskeinen lähtökohta arvioitaessa uudistuksen vaikutuksia lapsiperheisiin. Uudistuksen mahdolliset myönteiset vaikutukset vanhempien työllistymiseen tulevaisuudessa eivät saa johtaa siihen, että

lasten tämänhetkiseen toimeentuloon ja hyvinvointiin kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia vähätellään.

Suomen Pakolaisapu on huolissaan myös siitä, että kotoutumistuen pienentäminen voi lisätä toimeentulotuen tarvetta. Myös hallituksen esityksessä todetaan, että muutos voi johtaa siihen, että yhä useampi tarvitsee toimeentulotukea. Käytännössä tämä tarkoittaa, että osa kotoutumistukea saavista joutuu hakemaan toimeentulotukea korvatakseen pienentyneen etuuden. Vaikka toimeentulotuki voi korvata menetetyn tulon, se lisää ihmisten riippuvuutta viimesijaisesta tuesta ja vaikeuttaa toimeentulon ennakointia.

Pakolaisapu pitää ristiriitaisena, että uudistuksella tavoitellaan itsenäisen toimeentulon vahvistamista, mutta samalla se voi lisätä tarvetta turvautua toimeentulotukeen.

Suomen Pakolaisapu haluaa kiinnittää huomiota myös toimeentulon heikentymisen mahdollisiin vaikutuksiin työperäisen hyväksikäytön riskeihin. Suomen Pakolaisavun havaintojen mukaan taloudellinen ahdinko ja vähäiset vaihtoehtoiset toimeentulomahdollisuudet voivat altistaa maahanmuuttaneita työperäiselle hyväksikäytölle. Toimeentulon heikentyminen voi entisestään vaikeuttaa haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tilannetta, lisätä painetta ottaa vastaan työtä epäoikeudenmukaisilla tai jopa lainvastaisilla ehdoilla sekä nostaa kynnystä hakea apua tai irtautua hyväksikäyttävistä työolosuhteista.

Tilapäinen suojelu

Pakolaisapu katsoo, että tilapäisen suojelun oleskeluluvilla maassa olevien ukrainalaisten ottaminen yleistuen piiriin vuoden Suomessa asumisen jälkeen olisi muutos hyvään suuntaan. Kuten esityksessä mainitaan, tilapäisen suojelun luvilla maassa olevat ovat tälläkin hetkellä oikeutettuja toimeentulotukeen. Muutoksen seurauksena iso osa nyt toimeentulotukea saavista ukrainalaisista siirtyisi syyperustaiselle tuelle toimeentulotuen sijaan, mikä olisi hyvä muutos.

Johtopäätökset

Suomen Pakolaisapu katsoo, ettei hallituksen esityksessä ole riittävästi osoitettu, että perusturvan alentaminen edistäisi kielenoppimista ja työllistymistä tavalla, joka perustelisi siitä aiheutuvat kielteiset toimeentulovaikutukset. Erityisen huolestuttavaa on, että vaikutukset voivat kohdistua voimakkaimmin jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin ja lapsiperheisiin.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan tulisi kiinnittää lausunnossaan erityistä huomiota perusturvan riittävyyteen, lapsen edun toteutumiseen, toimeentulotuen tarpeen mahdolliseen kasvuun sekä taloudellisen epävarmuuden vaikutuksiin hyvinvointiin ja kotoutumiseen. Lisäksi tulee varmistaa, että kaikilla on tosiasialliset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet saavuttaa korkeampaan etuuteen vaadittu kielitaito.

Katsomme, ettei kotoutumistukena maksettavan yleistuen alentamista tulisi toteuttaa esitetyllä tavalla. Kotoutumisen ja työllistymisen edistämisen tulee perustua riittävään toimeentuloturvaan, saavutettaviin palveluihin ja yksilöllisten lähtökohtien huomioimiseen.